

”Där tror jag att vi har mycket att hämta!”

om parrelationens plats i ett psykoterapeutiskt arbete
kring ett barn

Eva-Lina Collin och Ann-Kristin Hedmark

Psykoterapeutprogrammet 90 hp
Institutionen för klinisk vetenskap
Enhet för psykoterapi
Höstterminen 2011
Examensarbete 15 hp
Handledare: Kerstin Neander

SAMMANFATTNING

Syftet med studien var att undersöka hur behandlare, som har i uppdrag att arbeta med barn med olika svårigheter och med samspelsproblem, reflekterar kring och förhåller sig till föräldrarnas parrelation i det psykoterapeutiska arbetet.

En kvalitativ ansats har använts och sex behandlare har intervjuats. Behandlarna är verksamma både på familjemottagningar i landstingets och i kommunens regi.

Studien åskådliggör att behandlarna uppvisar en spridning i åsikter om vilken plats parrelationen ska ha i samtalen. I behandlarnas berättelse framkommer att flertalet brottas med frågor om hur viktig parrelationen är i förhållande till barnets symtom samt om det är gångbart att arbeta med parrelationen utifrån föräldrarnas behandlingsuppdrag och verksamhetens riktlinjer. Behandlarna funderar även kring den egna verksamhetens uppdrag kontra familjerådgivningens.

Flera behandlare berättar att parrelationen inte inledningsvis är i fokus, men att parrelationen många gånger senare i behandlingen lyfts upp, för att behandlaren inte kan undgå att se hur den påverkar barnet.

Samtliga behandlare berättar om positiva erfarenheter av att ha arbetat med parrelationen. De positiva erfarenheterna handlar både om att barnets symtom har upphört och om att föräldrarnas relation har förbättrats.

Studien har gjort det tydligt att det inte är enkelt att avgöra vad som ska fokuseras på och vad som ska uteslutas i ett behandlingsarbete på en familjemottagning, när föräldrar söker för symtom hos barnet.

Sökord: parrelation, föräldraskap, konflikter, familjemottagning

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
BAKGRUND	3
Konflikter - olika definitioner	3
Orsaker till konflikter i parrelationen	4
Parrelationens inverkan på föräldraförmågan	5
Parrelationens inverkan på barnets mående och beteende	6
SYFTE	8
METOD	8
Val av metod	8
Urval	9
Intervjuernas genomförande	10
Databearbetning/analys	10
Trovärdighet	11
Forskningsetiska överväganden	11
RESULTAT	12
Parrelationen har inverkan på barnet och föräldraskapet	12
Parrelationen vara eller icke vara i samtalen	12
Blandade men mest positiva erfarenheter av arbete med parrelationen i samtalen	14
Parrelationen ger sig till känna och kräver behandlarnas respons	15
Att ge plats för Samtal om parrelationen	16
Föräldrarna reagerar olika på initiering av samtal kring parrelationen	17
Förändringar i samhället och barnpsykiatri motverkar inriktning på parrelationen	18
Att arbeta med parrelationen avlastar barnen	19
Sammanfattning av intervjuresultat	20
DISKUSSION	21
Belysning av resultatet utifrån teoretiska perspektiv	21
Metoddiskussion	24
Reflektioner utifrån resultatet och förslag på vidare forskning	25
REFERENSER	26
TILLKÄNNAGIVANDE	29
Bilaga 1. Informationsbrev	30
Bilaga 2. Frågeguide	31

BAKGRUND

Ett flertal av de föräldrar som blir aktuella på den familjebehandling där vi arbetar, söker för symtom hos sina barn och för en önskan om stöd i föräldrarollen. Många gånger finns det olika synsätt hos föräldrarna på hur barnet ska förstås och av och till kan också en konfliktfylld parrelation skönjas. Konflikter mellan föräldrarna är det som barn upplever som jobbigast i sin tillvaro (Elliot, 2011-04-25; 11:50 www.svt.se). Forskning visar också att föräldraförmågan påverkas av konflikter i parrelationen, liksom barns mående och beteende (Krishnakumar & Buehler, 2000; Gottman 2010). Vår erfarenhet är dock att parrelationen många gånger uppfattas som underordnad både av par och av behandlare. De senaste åren har det neuropsykiatriska perspektivet fått en allt större genomslagskraft i samhället och inom behandlingsverksamheter. En fundering är om det påverkat utrymmet och gjort det mer kontroversiellt för familjebehandlare att lyfta fram och prata kring kvaliteten på parrelationen. Utifrån erfarenheterna från vår arbetsplats, ett systemiskt synsätt och nämnda samhällsförändringar, har vi blivit intresserade av hur yrkesverksamma familjebehandlare reflekterar kring och förhåller sig till föräldrarnas parrelation i det psykoterapeutiska arbetet på familjemottagningar.

Konflikter - olika definitioner

Det finns ett flertal olika definitioner på en konflikt (Lenéer Axelson & Thylefors 1996). En del beskriver konflikter på ett neutralt sätt som meningsmotsättningar, andra beskriver konflikter som meningsmotsättningar som får emotionella spänningar som följd och ytterligare andra beskriver konflikter som en kamp om värden, där det samtidigt finns en önskan om att eliminera den som står för det motsatta tyckandet. Följande definition går att läsa i Lenéer Axelson & Thylefors (1996) (s 14) ”Så snart det uppstår olika intressen som inte kan tillgodoses samtidigt råder det en konfliktsituation, vilket inte behöver betyda att konflikten blir ett störande problem”. Med en sådan definition blir konflikter något oundvikligt för människor som lever tillsammans, till exempel i en parrelation.

Orsaker till konflikter i parrelationen

Lenéer Axelson & Thylefors (1996) menar att mellanmänskliga konflikter utlöses av en upplevelse av att någon står i vägen för något personen önskar se uppfyllt eller upplever sig vara i behov av. Vidare tänker de att det mestadels är inre konflikter som hindrar, snarare än att någon annan bokstavligen står i vägen. Det är viktigt att klara av att hålla konflikten inom sig och fundera kring vad den handlar om, att se att valet kanske inte står mellan antingen det ena eller det andra, utan att det finns en annan väg som heter både och. Dessa tankar ligger i linje med vad Rydén och Wallroth (2008) för fram om mentalisering. När mentaliseringen fungerar, klarar personen att stå ut med sina tankar och känslor utan att agera. Hon klarar av att skapa sig en föreställning om andras tankar och känslor, liksom att se att hon ibland läser fel och behöver ändra sin uppfattning. Det är enligt Rydén och Wallroth en grundförutsättning för att leva med andra människor. Varje person har ett ”mentaliseringsfönster”, ett område som hon/han klarar av att reflektera inom. Mentaliseringsfönstret är olika stort hos olika personer och beror bland annat på personens anknytningshistoria, om hon byggt upp en känsla av tillit till sig själv och andra liksom en förmåga att stå ut med osäkerhet. Vidare påverkas det av yttre faktorer såsom stress. När ångesten blir för stark rör sig personen utanför sitt mentaliseringsfönster och mentaliseringen uteblir. Istället dominerar tidiga försvar som förvränger verkligheten, såsom projicering av egen ondskas, galenskap, girighet etcetera liksom splitting och förnekande (Böhm, 2009). Det bäddar lätt för konflikter som går över styr, där syftet inte längre är att nå den andre, utan på ett eller annat sätt förgöra. Personens ångestnivå behöver då sjunka för att åter kunna mentalisera och förstå sig själv och den andre personen.

Andra potentiella orsaker till konflikter i parrelationen är enligt Böhm (2009) att det i var och ens familjehistoria finns vissa känsliga punkter, omedvetna behov, som lätt väcker ångestsignaler och får personen att bete sig irrationellt. Eftersom dessa punkter inte är medvetna hos personen, kan hon uppleva det som om reaktioner på den andre eller situationer kommer helt utan förvarning och inte är kontrollerbara. Vanliga obearbetade områden som konflikter utspelar sig kring är enligt Böhm, makt och kontroll, stöd, intimitet och avskildhet, tillit, trohet och livsstil. Dessa ömma punkter har en tendens att aktualiseras i nära relationer, eftersom det är där de har sitt ursprung. Konflikter uppstår ofta som en oenighet i vissa sakfrågor, som ofta handlar om pengar, sexualitet, barnskaffande, barnuppfostran, svärföräldrar och missbruk, men det är egentligen inte sakfrågan det handlar om, utan oftast rör det sig om interaktionsproblem kring de ovan nämnda obearbetade områdena. Hur

konflikter utvecklas, beror enligt Böhm bland annat på personens försvarsstruktur och huruvida parterna ger varandra tid att nyansera bilderna av varandra.

Juul (2006) lyfter fram ytterligare ett perspektiv på varför konflikter uppstår mellan parterna i en parrelation, nämligen upplevelsen av att inte vara viktig för den andre. Känslan av att inte vara uppskattad och viktig för den andre, tar sig ofta uttryck i att vara på sin vakt och väcker en latent irritation, som gör att gräl och konflikter uppstår kring allt och ingenting. Juul ser det som en signal om att granska förhållandet.

Gottman (2010) tänker att konflikter är av två kategorier, där den ena handlar om sådant som går att lösa och den andre om sådant som rör mer djupgående skillnader i värderingar. Gottman listar sex potentiella konfliktområden, som är vanliga ”lösbara” problem i ett förhållande och vilka utmaningar de ställer paret inför. Dessa är stress, släkt, pengar, sex, hushållsarbete och föräldraskap. Om ett par grälar om samma sak gång efter annan utan att komma vidare, handlar det enligt Gottman om mer djupgående skillnader.

Parrelationens inverkan på föräldraförmågan

Juul (2006) för fram att det är kvaliteten på de vuxnas samspel, parrelationen som anslår tonen i familjen. Det handlar om hur de vuxna förhåller sig till alla händelser som inträffar i en familj och som för med sig olika mer eller mindre tillfälliga känslor. Vidare menar Juul att atmosfären främst bestäms av hur de vuxna förhåller sig till konflikter. Något som är avgörande för trivseln är att de vuxna erkänner att konflikter är nödvändiga och är villiga att lära sig att tackla dem på sätt som båda kan leva med. Det är det ”rätta sättet” att hantera konflikter och det gör det till ett tryggt ställe för barnen att växa upp på. Enligt Juul räcker det inte med att de vuxna älskar varandra, de måste också vilja gemenskapen. Barn avskyr när vuxna bråkar, men enligt Juul klarar de det mycket väl, om de märker att de vuxna vill ha varandra. Juul menar att barn har sitt eget temperament, men deras beteende bestäms också i mycket hög grad av hur de vuxna har det i sin relation. Vidare anser han att barn samarbetar med sina föräldrar, genom att sätta fingret på den konflikt som för ögonblicket är ett hinder för familjens trivsel. De kan samarbeta genom att göra som föräldern gör eller genom ett spegelvänt beteende/samarbete. Juul tar även upp att barn ger upp hänsynen till sig själva, till förmån för samarbetet med föräldrarna.

En metaanalys som omfattar 39 studier gällande sambandet mellan kvaliteten på parrelationen och föräldraförmågan, visar att höga konfliktnivåer var kopplade till ”dåligt” föräldraskap (Krishnakumar & Buehler, 2000). När föräldrar är upptagna av sina

äktenskapliga konflikter verkar detta försämra de flesta dimensioner av deras omhändertagande och uppfostran av barnen.

Killén (1999) menar att som förälder kan man aldrig undvika frustration och konflikter, men man måste ha förmågan att härbärgera och hitta modeller för att hantera konflikter utan att de går ut över barnet. Förmågan att prioritera barnets mest grundläggande behov framför de egna innebär att den vuxnes behov får stå tillbaka för att barnets behov har högre prioritet, något som kan bli svårt när föräldrarna är upptagna av konflikter.

Amato (1991) menar att destruktiva konflikter mellan föräldrar skapar en kylig och fientlig hemmiljö där barnen upplever stress, blir olyckliga och känner sig osäkra. Föräldrarna blir också mer självupptagna i konflikter och ger sämre förmåga i sitt föräldraskap.

Broberg m.fl. (2008) lyfter upp betydelsen av att se bortom barn-föräldra-dyaden till hur familjen som helhet fungerar och en viktig aspekt är familjens förmåga att hantera konflikter. Om inte föräldern sätter barnets behov i centrum, kommer barnet ändå att vara känsligt för föräldrars önskningar. Detta menar Broberg är särskilt tydligt i familjer med uttalade konflikter mellan föräldrarna. Barn tar på sig ansvaret för de vuxnas situation och vill inte göra sina föräldrar ledsna genom att berätta hur svår situationen är för dem själva.

Lundsbye m.fl. (1991) menar att känslor, beteenden och mående i familjen inte är individuella utan beror på samspelet mellan systemets medlemmar. De egenskaper som syns, är de egenskaper som systemets medlemmar tillåter. Man kan alltså hjälpa eller stjälpa varandra utifrån hur systemets medlemmar interagerar. Ur barnets synvinkel innebär det att barnets hälsa till stor del hör samman med föräldrarnas känslomässiga, sociala och kognitiva resurser.

Parrelationens inverkan på barnets mående och beteende

Hetherington (2006) visar i en studie att alla konflikter inte behöver vara skadliga för barnen. Om personerna behåller en ömsesidig respekt för varandra och om känslor tas om hand samt om personerna är öppna för information och problemlösning, så kan de vara konstruktiva. Barnen lär sig att bli kompetenta problemlösare och får bra sociala modeller. Barn som är med om goda konflikter blir starkare och bättre på konflikthantering än de som inte varit med om konflikter eller de som varit med om dåliga konfliktlösningar.

Gottman (2010) är dock tydlig med att det är inte bara de vuxna som lider när parrelationen krisar, utan det gör även barnen. Han refererar till en studie gjord på 63 förskolebarn, som levde i en familjemiljö präglad av starka konflikter mellan de vuxna och

fann att de uppvisade kroniskt förhöjda nivåer av stresshormon jämfört med barn i andra familjer. Dessutom var dessa barn vid femton års ålder överrepresenterade i fråga om skolkl, mobbning, bristfälliga skolresultat, aggressivitet och depressiva besvär. Gottman slår fast att det inte råder några tvivel om att barn far illa av att växa upp i ett hem förgiftat av föräldrars fientlighet mot varandra. Han menar att en skilsmässa i försoningens tecken då är att föredra för barnen, men påpekar samtidigt att det är mycket ovanligt att skilsmässor sker med försonande sinnelag. Beskyllningar föräldrar emellan upphör inte bara för att parrelationen upphör.

Hedenbro & Lidén (2002) refererar till andra studier av Gottman från 1989, som visar att de barn som lever i en familj där föräldrarna har en konflikt samt uppvisar förakt mot varandra då barnet är närvarande, behöver fyra gånger så lång tid för att få ner sin stressnivå till normalt utgångsläge jämfört med barn som är närvarande när föräldrar har en konflikt som inte präglas av förakt. Detta påvisar att barn är mycket känsliga för hur föräldrarna bemöter varandra.

Enligt Galiano & Duarte (2011) studie på 332 barn i åldrarna 7 - 17 år finns det ingen könsskillnad när det gäller hur pojkar och flickor reagerar på konflikter mellan föräldrarna. Däremot finns det en skillnad i hur tonåringar och yngre barn själva rapporterar att de påverkas. Tonåringarna ger en bild av att vara mer påverkade än yngre barn. Mödrarnas skattning, visar dock inte på någon skillnad, utan de rapporterar att både yngre och äldre barn påverkas. Dessa resultat överensstämmer med de enkätsvar som SVT fick på sin enkät, som gick ut till ansvariga för BUP (Barn- och ungdomspsykiatri) i alla landsting. I enkäten tillfrågades barnen om vad de upplever som jobbigast i sin tillvaro. Konflikter mellan föräldrarna var det som barn upplever som sitt svåraste problem, eller bland de tre svåraste problemen, i tillvaron. Det uppgav hela 15 av 16 svarande landsting. (Elliot, 2011-04-25; 11:50 www.svt.se).

Även Amato (2006) lyfter fram att parrelationen och då specifikt föräldrarnas hantering vid konflikter, är A och O för hur barnen påverkas och deras mående. Både öppna och dolda konflikter skapar lätt ångest hos barn och medför bland annat psykosomatiska besvär så som huvudvärk, magont, dålig nattsömn med mera. Barnen reagerar också med rädsla, ilska och aggression. Förskolebarn, som tenderar att vara egocentriska, kan tro att det är de som är orsaken till svårigheter i parrelationen.

Haycraft & Blissett (2010) har undersökt samband mellan kvaliteten på parrelationen och barnets matbeteende. Studien visar på samband mellan parrelationer präglade av mindre värme och fientlighet och mindre ändamålsenligt matbeteende hos barnet. För att förstå

resultatet bättre behövs mer forskning, om det är till exempel relationens kvalitet i stort, eller föräldrarnas samspel med barnet i matsituationen som förklarar sambandet.

Neander & Engström (2009) visar att bland de 101 familjer som deltog i deras studie "Parents' assessment of parent-child interaction interventions" så uppgav föräldrarna och remittenterna att de vanligaste kontaktorsakerna var problem hos barnet och svårigheter i samspelet mellan förälder och barn. Svårigheter i parrelationen kom på fjärde plats som kontaktorsak. Det framkom i studien att det blev förbättringar på alla områdena som mättes i studien, förutom problem i parrelationen.

Utifrån att konflikter är oundvikliga när människor lever tillsammans och forskning som visar både att konflikter i parrelationen har inverkan på föräldraförmågan och att barn påverkas av föräldrarnas inbördes samspel samt ovan nämnda studies resultat om att problem i parrelationen inte förbättrades efter behandling, är vår förhoppning att föreliggande studie ska bidra med värdefull kunskap om parrelationens plats på familjemottagningar.

SYFTE

Syftet med föreliggande studie är att undersöka hur behandlare, som har i uppdrag att arbeta med barn med olika svårigheter och med samspelsproblem, reflekterat kring och förhåller sig till föräldrarnas parrelation i det psykoterapeutiska arbetet.

METOD

Val av metod

Då studien syftar till att få förståelse för hur behandlare reflekterat kring och förhåller sig till parrelationen i det psykoterapeutiska arbetet har en kvalitativ metod använts. Enligt Holme och Solvang (1997) är den kvalitativa metoden lämplig då målsättningen är att få ökad förståelse för enskildas upplevelser.

Enligt Kvale (1997) behöver sammanhanget i vilket intervjun tillkommit och processen där den tolkas framgå, då förståelse uppnås när en del kan relateras till sitt sammanhang. Förförståelsen är en del av den bakgrund som behöver tydliggöras. Den förförståelse som vi har med oss formas bland annat av våra yrken. Vi som gjort föreliggande studie är psykolog och socionom. Tillsammans har vi erfarenhet av att arbeta som

familjebehandlare dels i späd- och småbarnsverksamhet och dels i verksamhet som riktar sig till familjer med barn 0 - 20 år. Vår uppfattning är att i dessa verksamheter, ses parrelationen många gånger som underordnad och något som tillhör familjerådgivningens område.

Huvudfokus enligt vår uppfattning, blir relationen mellan förälder och barn, alternativt barnets symtom. Vid studiens samtliga stadier har vi försökt att hålla vår förförståelse medveten, för att den inte ska komma att styra inhämtandet av information och tolkningen av denna, detta i enlighet med vad Holme och Solvang (1997) ser som viktigt.

Som metod för datainsamlingen har intervjuer använts. Kvale (1997) menar att genom kvalitativa intervjuer, kan enskilda berättelser fångas, samtidigt som en styrning mot för studien relevanta teman görs.

Urval

Enligt Kvale (1997) är det viktigt att finna en variation i den population som är intressant att studera. Holme och Solvang (1997) menar att det är viktigt att urvalet görs strategiskt utifrån formulerade kriterier. Detta för att få en urvalsgrupp som kan tänkas variera i åsikter och som är villig att dela med sig av sina erfarenheter. Inför denna studie utformades två urvalskriterier: Behandlarna skulle ha lägst steg 1-utbildning i psykoterapi och arbeta inom en verksamhet som bedriver psykoterapi/ behandling för barn och föräldrar. För att få nyanserade svar och så stor informationsrikedom som möjligt har verksamheter från både landsting och kommun valts ut samt verksamheter som möter familjer med barn i olika åldrar.

För att förvärva ett lämpligt urval tog vi under september 2011 kontakt med behandlare på sex olika behandlingsverksamheter i två län i Mellansverige. Vi informerade om studiens syfte och undrade om de eller någon inom deras verksamhet var intresserad av att delta i vår studie. Kontakten togs antingen via e-mail eller per telefon. Efter den första kontakten skickades ett informationsbrev ut (se bilaga 1). Efter drygt en vecka, tog vi förnyad kontakt och undrade hur de ställde sig till att delta i studien. Samtliga var tillmötesgående och gav positiv respons, vilket resulterade i att sex intervjuer bokades in. Dessa genomfördes under oktober och november månad 2011.

Urvalsgruppen kom att bestå av behandlare som arbetar på sex olika behandlingsverksamheter. Tre stycken arbetar på familjemottagningar i landstingets regi, två i kommunens och en i en verksamhet som både har kommun och landsting som huvudman. Av de sex som intervjuades var fem kvinnor och en man. Behandlarna har olika lång yrkeserfarenhet som behandlare, från ett år till 27 år. Till professionen var tre socionomer, en psykolog, en arbetsterapeut och en förskolelärare.

Intervjuernas genomförande

Innan intervjuerna genomfördes, konstruerades utifrån vår förförståelse en frågeguide (se bilaga 2). Frågeguiden innehöll frågor om sådant vi såg som viktigt att belysa. Frågeguiden var dock inte styrande för samtalen, utan en utgångspunkt. Detta är enligt Holme och Solvang (1997) att ha ett halvstrukturerat förhållningssätt, som både lämnar utrymme för det unika i varje möte, samtidigt som det ger en struktur för att fånga upp vissa vinklingar. Enligt Kvale (1997) ska en frågeguide både vara tematisk och dynamisk till sin karaktär. Med det menas att den både ska beröra relevanta ämnesområden och möjliggöra för ett gott samspel. Efter att frågeguiden konstruerats gjordes pilotintervju, för att testa giltigheten i frågorna. Då inget i frågeguiden kom att ändras efter pilotintervjuns genomförande, kom den sen att inkluderas i resultatet.

Behandlarna fick välja var intervjun skulle genomföras och resultatet blev att fem intervjuer utfördes på deras arbetsplatser och en på vår arbetsplats. Samtliga intervjuer genomfördes av oss tillsammans. Detta för att skapa goda förutsättningar för att följa upp behandlarnas tankar samt för att båda skulle få en egen upplevelse av varje intervju, något som kunde tänkas vara en bra grund inför analysarbetet. Vi bedömde att behandlarnas vana att sitta i samtal förmodligen skulle göra att de inte skulle bli nämnbart störda av detta. Intervjuerna inleddes med information om ramarna för intervjun samt information om studien. Behandlarna fick också möjlighet att ställa frågor. Vi turades om att ställa frågor utifrån intervjuguiden och fyllde på med följdfrågor. I enlighet med Kvales (1997) tankar validerades behandlarnas uttalanden kontinuerligt, genom att de fick förtydliga, utveckla och bekräfta sina tankar. I slutet av intervjun fick behandlarna tillfälle att lägga till sådant de tyckte att de ville få sagt. Varje intervju tog mellan 40 - 60 minuter. Alla intervjuerna spelades in på band och transkriberades i nära anslutning till genomförandet.

Databearbetning/analys

Intervjuerna transkriberades ordagrant och inkluderade skratt och andra verbala yttringar som harklingar etcetera. Vi transkriberade tre intervjuer var. Därefter lästes samtliga intervjuer noggrant av oss båda. Därpå följde analysarbetet som gjordes både enskilt och gemensamt. Först läste var och en igenom en intervju, markerade för studien relevanta citat och kategoriserade dessa. En sammanfattning av huvudbudskapet i varje intervju gjordes också. Detta förfaringssätt gällde för varje intervju. Därefter påbörjades ett gemensamt analysarbete, med en genomgång av de kategorier och belysande citat som var och en hittat. Innebörden i

de olika kategorierna gicks igenom och flera kom att slås samman och mynna ut i en mall för resultatpresentationen som kom att bestå av tre huvudkategorier och fem underkategorier. I resultatpresentationen inleds varje kategori med en beskrivning av kategorins huvudsakliga resultat, varpå eventuella underkategorier och belysande citat följer. De citat som presenteras i uppsatsen, har bearbetats så att upprepningar och ”mm-ande” tagits bort, för att öka läsvänligheten. Vissa citat har förkortats genom att meningar som inte ansetts nödvändiga tagits bort, vilket visas med tre punkter placerade innanför snedstreck /.../. När behandlarna tystnat under intervjun, visas detta med tre punkter. Återkommande i resultatpresentationen används benämningen behandlare för de intervjuade personerna oavsett yrkestillhörighet. Behandlarna benämns som hon, oavsett den reelle personens kön. Verksamheterna benämns som familjemottagning, oavsett vad dessa egentligen kallas, till exempel familjebehandling, BUP och så vidare. Resultatdelen avslutas med en sammanfattning.

Trovärdighet

Kvale (1997) menar att det är viktigt att presentera de överväganden och det förfaringsätt som ligger till grund för resultatet i en kvalitativ studie. Ovan har vi försökt att redogöra för genomförandet av studien samt för de överväganden som varit aktuella under studiens gång. För att få en ökad validitet i vår studie har vi också jämfört våra resultat med tidigare forskning och funnit att dessa har överrensstämt.

Forskningsetiska överväganden

Innan intervjuerna genomfördes fick behandlarna veta att deras uppgifter endast skulle användas som underlag till vår uppsats och att deltagandet i studien var frivilligt. De fick även information om att citaten skulle anonymiseras och att de inte skulle kunna härledas tillbaka till dem. Vidare har utskrifter och inspelat material förvarats under säkra former och förstörts efter analysarbetet.

RESULTAT

Analysen av data ledde fram till tre huvudkategorier. Kategorierna presenteras tillsammans med citat. En av huvudkategorierna har fem underkategorier. Citaten som presenteras är hämtade från samtliga intervjuer och det är en förhållandevis jämn fördelning av citat från respektive intervju. Ambitionen med resultatredovisningen har varit att ge en så rättvis bild som möjligt av de tankar och åsikter som behandlarna gett uttryck för.

Huvudkategorierna är följande, *parrelationen har inverkan på barnet och föräldraskapet, parrelationen vara eller icke vara i samtalen och blandade men mest positiva erfarenheter av arbete med parrelationen i samtalen.*

Parrelationen har inverkan på barnet och föräldraskapet

Alla behandlare uttrycker att föräldrarnas relation har en stor betydelse för barnet. Flera behandlare för också fram att föräldrarnas relation påverkar hur de utövar föräldraskapet.

”Jag tror att det påverkar barn jättemycket hur deras mamma och pappa förhåller sig till varandra. Är det konflikter tror jag att barnet blir drabbat, indraget eller påverkat av det/.../”

”Jag skulle kunna säga att det är avgörande i alla lägen eftersom barn är så ... De är ju så känsliga verktyg och så, de är ju som termometrar på hur föräldrarna mår. Om man lever ensam med en förälder eller om man lever i en familj, så har föräldrarelationen oerhört stor betydelse, tänker jag, oavsett om de är separerade eller lever ihop.”

En behandlare reflekterar kring parrelationens inverkan på föräldraskapet

”Det är viktigt hur man har det i parrelationen. Det kommer att avspeglas hur man klarar föräldrarollen, om man delar på bördan och stöttar varandra.”

Parrelationen vara eller icke vara i samtalen

Att föräldrarna behöver hjälp med svårigheter i sin parrelation är alla behandlare överens om. Behandlarna skiljer sig dock åt hur de ser på att initiera samtal om parrelationen. Flera behandlare uttrycker att de funderar kring om parrelationen hör hemma på mottagningen utifrån verksamhetens riktlinjer och föräldrarnas behandlingsuppdrag samt hur viktig parrelationen är i förhållande till barnets symtom. Alla behandlare tänker att det är ett svårt ställningstagande.

Behandlarna reflekterar på olika sätt kring om parrelationen ska lyftas upp. En del är tveksamma till detta. Andra ser det som självklart att alltid lyfta upp parrelationen

”Parrelationen påverkar säkert, men någonstans känner jag att vi får hålla oss till det som är vårt uppdrag, för annars så vet jag inte riktigt var vi hamnar i slutkanten. Man kan inte rädda alla i allting liksom, hjälpa alla på en gång/.../”

”/.../ Vi jobbar väldigt mycket på föräldrarnas uppdrag. Är föräldrarnas uppdrag att de vill ha hjälp med ett barn som inte lyder, eller en orolig pojke eller något sådant, då jobbar vi väldigt mycket med fokus på barnet. Sen spelar det kanske inte så stor roll om, jo det klart det spelar roll om föräldrarnas relation är orolig, men jag måste tänka efter... Man kan inte säga att vi har någon mall på att vi alltid undersöker föräldrarnas relation, att vi har något frågeformulär, så kan man inte säga. Men det är klart att vi är observanta på familjeklimatet och om föräldrarna tar upp det själva, så är det ju lätt att prata om det och om vi tycker att det är så stört eller allvarligt att det påverkar deras föräldraförmåga, då tar vi också upp det.”

”Jag tänker så här, att jobba med föräldrarelationer eller med parrelationer, inte föräldrar utan par, det tycker jag är svårt. Jag har ingen utbildning för det och det händer ju också, det har jag inte sagt någon gång, men att vi remitterar föräldrar till familjerådgivningen /.../”

”Så ser vi ju mycket hur relationerna ser ut i familjen och då är det klart att vi lyfter upp, om vi ser att föräldrarnas relation är så instabil så att det påverkar barnet.”

”Med en del föräldrar är det väldigt lätt att vara rakt på sak direkt, med andra känner man att här gäller det att passa sig. Det blir för mycket laddat och svårt och där tänker jag att det också är svårare om man är själv i en sådan familj. Där tror jag att det är bra om man är två och kan hjälpas åt/.../”

”Det är klart att man inte vill att föräldrar som tycker att de är skyldiga och tänker att det är säkert mitt fel, att man då säger - för att trösta föräldrarna - säger tvärt om. Reidun Hafstad och Haldor Övreeide har ju skrivit en bok om familjer, att föräldrar kan inta en objektposition och lägga det utanför sig – och det tycker vi är fel. Och så när de intar en subjektposition och säger att det är klart att det är mig det handlar om, då är vi där och tar bort det från föräldrarna. Det är inte så lätt, man vill ju att föräldrar ska känna sig styrkta också.”

”Där tror jag att vi har mycket att hämta, det tror jag, ja JOBBA alltså, om det är någonting i parrelationen, så kanske vi kan få en förklaring på problem. Det kan ju vara en förklaring till att barn mår dåligt, att föräldrarna är i konflikt eller att det är någonting.”

”/.../ Man försöker väl inventera och titta på helheten och så ... När det gäller föräldraförmågor är det ju vilken syn man har på barnet, hur uppfattar man det här barnets behov, kan man kompa eller samarbeta utifrån att man har olikheter eller likheter som föräldrar /.../.”

Flera behandlare reflekterar kring vad som är verksamhetens uppdrag och vad som hör till familjerådgivningen

”Ibland är det svårt med tydliga gränser, men när vi ser att det handlar om föräldrarnas relation, hur deras parrelation är, då hänvisar vi dem mer till familjerådgivningen. Det är ändå barnets symtom som är huvudfrågan här.”

”/.../ Handlar det mycket om barnuppfostran, då fortsätter vi nog här, det kanske är så, handlar det mer om deras relation som vuxna, som man och kvinna, då kan jag nog vara mer benägen att skicka vidare.”

”Det kanske är att vi känner att det är föräldrar som kan lyfta sig lite och se sin konflikt och inte hela tiden bara blanda in barnen i det. Då kanske det är mer möjligt att arbeta med deras relation/... /Då tänker jag att det egentligen är mer familjerådgivningen eller socialtjänsten i samarbetsamtal.”

”Mitt uppdrag är att jobba förebyggande hälsofrämjande med kortare behandlingar. Om man tittar på psykoterapiforskning, har det inte hänt så mycket på tre gånger, då händer det inte så mycket mer och då måste man gå en annan väg. Jag kan samtala om parrelationen två eller tre gånger, sen kan jag följa ärenden under mycket längre tid för att motivera dem till annat. Jag tycker att jag ganska snabbt kan se när det händer något i relationen och händer det ingenting, om de kommer med samma sak nej, då skickar jag det vidare.”

Blandade men mest positiva erfarenheter av arbete med parrelationen i samtalen

Behandlarna berättar att efter ett arbete har påbörjats kring ett barn, kan svårigheter visa sig i parrelationen som behöver bemötas. Hur behandlarna bemöter parrelationen varierar.

Behandlarna berättar om inriktningen på samtalen och reflekterar kring sitt eget bidrag.

Vidare berättar de om föräldrars reaktioner när parrelationen fokuseras. En del funderar även på hur förändringar i samhället och inom barnpsykiatrin påverkat samtalens inriktning och föräldrarnas reaktioner. Alla behandlare berättar om positiva erfarenheter av att ha arbetat med parrelationen.

Parrelationen ger sig till känna och kräver behandlarnas respons

Svårigheter i parrelationen är inte ensamt skäl för att få stöd på familjemottagningen. Behandlarna berättar dock att parrelationens kvalitet ofta visar sig i samtalen och att den många gånger inte går att bortse från.

”Jag har en familj, där de sökte för att inget av barnen åt. När vi började prata om hur matsituationen såg ut, så hamnade föräldrarna direkt i ett jättegräl, som bara handlade om deras relation. Då sa jag bara, det kan ju inte vara roligt att sitta och äta med er två, när det är så här ni håller på.”

”Jag tycker att de lyfter fram det rätt bra själva så att säga ... Det brukar inte ta mer än något samtal eller två, så är det uppe på bordet, olikheter, besvikelser eller svårigheter, som man då får ta tag i eller hålla fast vid. Och försöka illustrera och hjälpa dem att uttrycka, vad de behöver, vad är det jag behöver eller blir ledsen av, vad är det som sårar mig. Få upp det på bordet och även ta hand om det, så de kan gå härifrån utan.”

Behandlarna berättar att parrelationen många gånger efterhand fokuseras

”Huvuduppdraget när de kommer hit är ju inte föräldrarelationen utan det är ju barnets/ungdomens relation med föräldrarna och de svårigheter som barnen kan ha utifrån att de har en diagnos eller att de har symtom som gör att det blir svårt i vardagen. Men sen är det ju ett helt system och det kan man ju inte komma ifrån, finns det mycket gnissel och konflikter mellan de vuxna, så klart att det märks i familjen. Då försöker vi styra upp det, så därför lägger vi ofta in föräldrasamtal/.../”

”Alltså tillägget är att vi inte har något fast att jobba med parrelationen. Men vi gör det ibland och ibland gör vi det inte. Det är inte vårt, vi är inte experter på det, men ibland är det nödvändigt för vi ser hur det påverkar barnet.”

”Vi tänker att det naturligtvis påverkar hur man är som förälder och hur man har det tillsammans. Hela familjeklimatet påverkas ju så klart av om föräldrarna inte kommer överens, så syftet är ju ändå hela tiden att främja barnen i slutändan, men vi börjar inte med det.”

Att ge plats för Samtal om parrelationen

Behandlarna berättar om samtalens inriktning. Flera arbetar lösningsinriktat och med fokus på parrelationens inverkan på barnet. Behandlarna uttrycker att deras eget bidrag främst är att skapa ett forum där föräldrarna får utrymme att prata och lyssna på varandra.

En behandlare tänker att samtalen ska inrikta sig på familjen som en helhet

”Så lyssnar jag när jag möter en familj, jag lyssnar med båda öronen och hela kroppen och försöker att inte titta på bara en sak, inte bara titta på barnet, inte bara titta på samspel eller bara titta på föräldrar. För är det något med barnet, som det faktiskt är ibland, så påverkar det föräldrarna och påverkar relationen och påverkar hela situationen. Så det kan bero på många saker men ibland är det att föräldrarna är i konflikt.”

En annan behandlare fokuserar på hur föräldrarnas relation upplevs och påverkar barnet

”/.../ Det inriktar sig väldigt mycket på vad det betyder för barnen. Ibland är det ju så att vi sätter barnet på bordet och försöker prata om hur tror föräldrarna att det här upplevs av Pelle och vad händer när ni blir så här osams, konkret vad gör Pelle då, vad tror ni att han tänker då.”

En tredje behandlare undersöker föräldrarnas problemlösningstrategier och drömmar

”/.../ Jag försöker se lite hur mönster ser ut i förhållandet och som jag alltid brukar göra, att försöka bygga på det som fungerar. Att lägga stor vikt vid det och höra lite och försöker få dem lite nyfikna kring hur de skulle vilja att det var. För där finns det mycket kraft och ofta är det så att de inte har sagt det till varandra, jag skulle vilja att du, när det är så här då skulle jag vilja att du.”

Samma behandlare reflekterar att samtalen tar sin utgångspunkt i föräldrarnas behov

”Jag tänker att jag ofta får börja där föräldrarna är. Har de ett behov av att prata om det som är nu så börjar vi alltid där. Sen tänker jag att det är viktigt eftersom jag har kortare behandlingar eller kontakter, att titta framåt, okej så här är det nu, hur vill ni göra. Ibland tittar man också bakåt

hur har ni gjort, vad har ni redan provat och vad är det som inte fungerar och vad är det som fungerar. För där finns ju oftast nyckeln, vad är det som fungerar.”

En fjärde behandlare möjliggör för föräldrar att ventilerar besvikelser och samtala om det goda

”Jag tror att föräldrar vill prata om det som är jobbigt och då tycker jag att det ska finnas utrymme för det. Men jag tror också att man ska hitta vägar där det funkar och är bra. Det tycker jag är jätteviktigt. Lyfta fram det positiva och få varandra att se styrkorna och vad man tyckte om hos den andra, sånt tror jag också är jätteviktigt att prata om.”

En femte behandlare försöker få föräldrar att ta ansvar för sitt bidrag till relationen

”Det klassiska tycker jag, som vi hållit på med enda sen vi började här, är alla föräldrar som tycker bara den andre ändrar på sig så blir allt bra, själv behöver jag inte göra något. Att få människor att förstå, att jag kan bara ändra på mig själv och inte den andre. Det är en otrolig tuff resa att gå, men jag tycker att om man kommer in på relationen, att hjälpa dem hitta tillbaka till det som gjorde att de blev ett par, att hitta det där goda och det som de blev förälskade i, det som var viktigt, att försöka få föräldrar som lever ihop och som håller på att tappa varandra att fånga upp och hitta tider för att umgås och så. Det väcker ändå lite hopp och kunna hålla ut eller hitta något nytt i förhållandet. Så att de odlar sitt parförhållande, inte bara blir föräldrar, utan att de hittar något kvar i parförhållandet.”

En behandlare uttrycker att det egna bidraget handlar om att styra samtalet

”Jag tror att de fick möjlighet att sitta ner och prata i lugn och ro. Många familjer säger, så här pratar vi aldrig hemma om jobbiga saker, det säger barnen med, på ett sätt där man lyssnar på varandra och den andre får prata färdigt. Det som vi då styr i samtalet och kan hjälpa till med, bara det att man kommer in i ett rum där man har avsatt tid, där det är några som tar upp de här frågorna på kanske ett sätt som de inte är vana vid. Det gör att det blir okej att prata om sådant som är besvärligt och jobbigt, hemma kan man bli arg och gå istället för att prata klart /.../”

Föräldrarna reagerar olika på initiering av samtal kring parrelationen

Behandlarna berättar att föräldrar reagerar på olika sätt när parrelationen tas upp. En del tycker att det är skönt, andra reagerar med att avbryta samtalskontakten.

Behandlarna berättar att det är viktigt att en allians etableras

”/.../ Det förutsätter att man lärt känna varandra och byggt en allians så att det bär. Man kan inte bara kasta sig på direkt. Det är inte sällan, det händer ganska ofta tänker jag, att vi får familjer där de vuxna säger att det är problem med barnet och vi ser att det är mycket mer. Så småningom, när vi lärt känna dem, så kan vi också plocka upp det, att vi ser att det här påverkar ert barn väldigt mycket, hur ni pratar eller hur ni gör eller inte gör och så. Då blir det ju lite föräldrarnas relation, men vi kastar oss inte på dem om det på en gång/.../”

Några behandlare berättar att föräldrarna reagerat positivt på samtal om parrelationen

”De flesta föräldrar är ganska öppna och vill. Ibland tycker de att det är ganska skönt att frågan kommer, så att de slipper komma med den själv eller lyfta fram det som egentligen finns.”

”Jag tycker att föräldrar är mer relationsorienterade när de är småbarnsföräldrar. De har mer de frågorna att de undrar hur påverkar jag som förälder barnet. De här föräldrarna kan säga att vi bråkar mycket och att de är oroliga för hur barnen påverkas av det/.../”

Några berättar om erfarenheter av att föräldrarna reagerat negativt

”Jag tycker att jag får jobba i motvind ibland. Vi håller på och så märker vi att det blir som en rundgång beroende på att de inte riktigt inser vad det är de behöver knyta upp och vad de behöver förändra hos sig själva. Alltså de ser problemet utanför sig själva, bara skolan gjorde och bara någon annan gjorde, så skulle det bli mycket bättre. Det är svårt att inse sin egen del, det kan vara jättesvårt och ibland kan de säga nej, nu vill vi inte ha kontakt längre /.../”

”Vi la det på bordet och var rätt hårda och utmana dem, så skulle jag vilja säga. Vi trodde att de klarade det, för man utmanar inte vilka föräldrar som helst, det här var ändå resursstarka föräldrar. Då utmanade vi dem, nu får ni ta och skärpa er, nu får ni ta tag i det här, det här handlar om er två, hur ni betar er mot varandra och det påverkar era barn. Och då tror jag att vi kom för nära pudelns kärna och att de inte var där. Men jag tror inte att vi kunde ha gjort på något annat sätt, jag tror att det var bra att vi utmana dem. Men de tacka för sig och stack här ifrån, men jag tror att vi har sått ett frö och om de kommer tillbaka och att de då är beredda /.../”

Förändringar i samhället och barnpsykiatri motverkar inriktning på parrelationen

Några behandlare för fram att det skett en förändring inom barnpsykiatrin och i samhället och funderar om det påverkar föräldrars mottaglighet för ämnet och syn på svårigheter. De funderar även kring om det inverkar på samtalens inriktning.

En behandlare reflekterar kring hur samhällstryck påverkar föräldrars syn på psykiska svårigheter

”Det är ju inte bara vad våra chefer tycker utan det är ju också ett tryck från samhället just nu. Föräldrar kräver mycket utredningar och medicinering på ett sätt som inte förekom för tio år sedan. Jag har föräldrar till tre-fyra åringar som ringer och frågar om medicinering och som håller på och provar med syskonens ADHD-medicin. Det är en förändring och vi kan inte styra det riktigt.”

En annan behandlare berättar att synen på svårigheter förändrats

”Jag har jobbat inom barnpsykiatri ganska länge och följt de här svängningarna om hur man ser på barn. Från början var det ju bara föräldrarna som var avgörande för hur barn mådde och barnets eget bidrag fanns inte med alls och nu är det nästan tvärt om. Att man fokuserar mer på att barnen får en diagnos och väldigt lite på vad miljön gör.”

En tredje behandlare reflekterar kring följderna av förändringar inom barnpsykiatri

”Det barnpsykiatriska uppdraget tänker jag håller på att förändras mycket. Tyvärr tror jag att utrymmet kommer att försvinna, avta för vi blir mer och mer en specialistverksamhet med mycket neuropsykiatriska utredningar och medicinering. Det har ju förändrats så otroligt mycket de sista tio åren.”

Att arbeta med parrelationen avlastar barnen

Samtliga behandlare har positiva erfarenheter av att arbeta med parrelationen. En del berättar om ärenden där barnets symtom avtagit. Andra berättar om erfarenheter av att föräldrarnas relation förändrats efter samtalen.

Några behandlare berättar att frågeställningar om neuropsykiatriska funktionshinder avskrivits

”/.../ När jag träffade föräldrarna första gången så var han ganska liten, han var knappt fem år och hade oerhört kraftiga symtom och det var på gränsen att han fick en autismdiagnos. Jag trodde aldrig på det och som tur fick han aldrig autismdiagnos, för där var det verkligen så att han levde ut föräldrarnas konflikt /.../”

Andra berättar att barns symtom avtagit

”/.../ Så tog jag upp det här enkla, hur skulle ni vilja att det var och då hade de en bild som de kunde enas omkring och på något sätt hjälpte det dem att se att de en gång hade varit överens om att han skulle jobba borta, men att det hade blivit jobbigare än hon hade tänkt sig. Vi jobbade kring hur de vill att det skulle vara och applicerade det generellt i situationen med barnet. Det hände ganska mycket efter bara första samtalet. När vi träffades fjärde gången då var problemen lösta, fast de var ganska svåra, utan att vi hade pratat så mycket direkt om matproblemen, utan mer hur de kunde stötta varandra.”

En behandlare berättar om föräldrar som börjat samarbeta

”/.../ När de kommer in i rummet så är de fruktansvärt osams, man ser att det liksom vibrerar och smockan hänger nästan i luften. Bara genom att det är vi som styr samtalet, så på slutet är det en helt annan stämning och då har det hänt på en timme. Det tycker jag är rätt häftigt, från att vara jätteosams så går de ut och är nöjda och båda säger tack och kan titta på varandra /.../”

Sammanfattning av intervjuresultat

Syftet med studien var att undersöka hur behandlare, som har i uppdrag att arbeta med barn med olika svårigheter och samspelsproblem, reflekterar kring och förhåller sig till föräldrarnas parrelation i det psykoterapeutiska arbetet. Det har framkommit att behandlarna uppvisar en spridning i åsikter när det gäller vilken plats parrelationen ska ha i samtalen. En del uttrycker att det är självklart att parrelationen ska finnas med och ger exempel på att samtal kan bokas in enbart i syfte att prata om relationen. Detta för att parrelationen anses påverka föräldraskapet och också kunna ge en förklaring till barnets mående och beteende. Andra för fram att det är föräldrarnas uppdrag och att arbeta med barnets symtom som ska vara i fokus i behandlingskontakten. Hos flertalet behandlare finns en kluvenhet kring vilken plats parrelationen ska ha. I deras berättelse framkommer att de brottas med hur pass viktig parrelationen är i förhållande till barnets symtom samt med frågan om det är gångbart att arbeta med parrelationen utifrån verksamhetens riktlinjer.

Behandlarna funderar också kring den egna verksamhetens riktlinjer kontra familjerådgivningens. Många gånger ger behandlarna uttryck för att det är ett svårt ställningstagande att avgöra vilken verksamhet ett ärende ska finnas i. Flera behandlare berättar att parrelationen inte inledningsvis är i fokus, men att relationen i ett senare skede i behandlingen lyfts upp för att behandlaren ser hur den påverkar barnet.

En del tycker att det är naturligt och lätt att prata kring parrelationen och ger exempel på olika inriktningar som samtalen kan ha, allt från att undersöka parets historia till deras

samarbetsförmåga som föräldrar. Andra uttrycker att det känns svårt att lyfta upp parrelationen.

En del funderar på om utvecklingen inom barnpsykiatri, mot mer specialisering och diagnostiserande, inverkar på att samtala om parrelationen i förhållande till barns mående och beteende.

Samtliga behandlare berättar om positiva erfarenheter av att ha arbetat med parrelationen. De positiva erfarenheterna handlar både om att barnets symtom har upphört och om att föräldrarnas relation har förbättrats.

DISKUSSION

I föreliggande del diskuteras först studiens huvudresultat i förhållande till relevanta teorier och forskning. Sedan kommer en kort metoddiskussion. Slutligen ges några egna reflektioner och förslag på vidare forskning.

Belysning av resultatet utifrån teoretiska perspektiv

I våra intervjuer har det framkommit att behandlarna tänker att parrelationen har stor inverkan både på föräldraförmågan och på barnets mående och beteende. Detta överensstämmer med forskning av Krishnakumar & Buehler (2000) som visar att föräldraförmågan påverkas negativt av konflikter i parrelationen. Även Amato (2006) lyfter fram att föräldrarna blir mer självupptagna i konflikter och detta bidrar till sämre föräldraförmåga. Flera forskare visar även hur barn påverkas av kvaliteten på parrelationen (Gottman, 2010). Gottman refererar till studier som visar att barn till föräldrar med låg kvalitet i sin parrelation, uppvisar förhöjda stresshormoner.

Trots detta är det inte självklart för alla behandlare att parrelationen ska lyftas upp. Det förekommer en spridning i åsikter kring hur parrelationen ska bemötas. Några tänker att utifrån en systemisk ansats så är det självklart att relationen måste få plats, om mottagningen arbetar för barnets bästa. Detta synsätt överensstämmer med Lundsby m.fl. (1991) som tänker att problem i familjen inte är individuella utan beror på samspelet mellan systemets medlemmar. Även Hedenbro & Lidén (2002) är inne på att rikta fokus mot hela familjen. De lyfter fram att samspelet är en av de viktigaste faktorerna för barnets utveckling och då inte bara samspelet mellan förälder och barn, utan även det triadiska samspelet. Broberg m.fl.

(2008) är också av den uppfattningen att familjens fungerande som helhet ska fokuseras. Broberg m.fl. tänker att det är viktigt att lyfta upp eventuella konflikter mellan föräldrarna, för om det inte görs, tar barnen på sig ansvaret för de vuxnas situation. Andra behandlare ger uttryck för att det i huvudsak är verksamhetens riktlinjer som ska styra och föräldrars uppdrag om att det är barnets ”problematik” som ska åtgärdas, som ska vara i centrum för behandlingskontakten. Att fokusera på föräldrarnas relation ses då som ett avsteg från dessa ”uppdrag”. Lenéer Axelsson & Thylefors (1996) för fram att det inte alltid gynnar barnet att fokusera på parrelationen, då föräldrarnas behov av att få ur sig negativa känslor gentemot varandra kan gå rakt emot det barnet behöver. Med andra ord tänker hon också att det är av vikt att fokusera på barnet, för barnets bästa.

Alla behandlare berättar dock att även om inte ambitionen är att arbeta med parrelationen, så blir det många gånger så efter hand, då parrelationens kvalitet visar sig i rummet, i föräldrarnas samspel. Parrelationen blir därför svår att särskilja från föräldraskapet, vilket överensstämmer med forskning som visar att föräldraförmågan och parrelationen är intimt sammankopplade. Hegewald & Rubensson (2009) refererar till studier av Gable m.fl. från 1992 och Laurent m.fl. från 2008 som visar att både pappor och mammors sätt att vara med sina barn, påverkas av konflikter i parrelationen. Papporna på så sätt att de kan abdikera från föräldrarollen och mammorna genom att överinvolvera sig med barnet.

När väl ett arbete påbörjas med ett par, har behandlarna flera tankar om inriktningen på samtalen. Flera behandlare berättar att de försöker ha ett öppet sinne och titta på hur hela familjen fungerar. Detta förhållningssätt ligger i linje med vad till exempel Minuchin och Juul förespråkar. Minuchin (1999) talar om att på olika sätt få fatt i familjens struktur, både genom att lyssna när familjen pratar om vardagshändelser och genom att iscensätta strukturen. Juul (2010) är också inne på att behandlaren behöver vara uppmärksam på hur familjen fungerar. Han tänker att när svårigheter uppstår i en familj kan ett undersökande av hur familjemedlemmarna förhåller sig till vissa grundläggande värden, bidra till att familjen går från ett låst läge till ett mer konstruktivt. De värden han förespråkar är likvärdighet, integritet, ansvar och autenticitet.

Behandlarna för också fram att de tittar på vilka mönster som finns i parrelationen, bland annat kring hur paret löser problem. Detta angreppssätt ligger i linje med vad Böhm (2009) förespråkar. För att parterna bättre ska förstå vad som händer vid konflikterna, tänker han att det kan vara bra för parterna att fundera kring om konflikterna handlar om samspelsproblem kring något vanligt ”känsligt” område, till exempel makt och kontroll, stöd, tillit, trohet, intimitet och avskildhet eller livsstil. Böhm menar att parterna kommer långt mot

en förändrad relation om de lyckas förstå vilka mönster som de är insnärjda i. Följden blir ofta både mindre reaktioner och konfrontationer, liksom accepterande, från båda parter.

Behandlarna berättar också att de arbetar lösningsinriktat. De försöker få fatt i det som fungerar, liksom hjälpa klienterna att se vilka förändringar de vill ha i sitt liv och hur de stegvis kan börja agera mot dem. Detta är huvudtankarna i lösningsfokuserad terapi, som enligt Kim Berg & De Jong (2005), visar lovande resultat på allehanda svårigheter. Studierna de refererar till är bland annat gjorda av Gingerrich och Eisengart år 2000.

Flera behandlare tar också upp att de arbetar för att föräldrarna ska uttrycka hur de upplever relationen och hur de vill ha det framåt. Detta överensstämmer med tankar hos både Juul (2010) och Böhm (2009) som för fram att när en person pratar utifrån sig själv, då finns förutsättningar att ett äkta möte med en annan person, vilket är en grund för ett dynamiskt och levande kärleksförhållande. Böhm (2009) tänker också att detta är viktigt för att undvika att projektioner får fritt spelutrymme, vilket är vanligt i nära relationer.

En behandlare är också inne på att hjälpa föräldrarna att ta ansvar för sitt bidrag till det som sker i relationen. Ett av de värden som Juul (2010) förespråkar ska dominera i en familj är just personligt ansvar. Det handlar om att var och en har ansvar för sitt eget liv, sina egna känslor och handlingar. När en person inte tar det i en relation, blir det ofrånkomligen så att den andre personen får ta det ansvaret. Böhm (2009) tänker att ett sätt att ta ansvar i en relation är att söka sig till gemensam bearbetning av något som inträffat och att reflektera kring sin egen upplevelse samt visa sin sårbarhet. Att visa sin sårbarhet är enligt Böhm inget som ger sig av sig själv, utan kräver ett aktivt ansvarstagande från parterna i relationen. Även Whitaker tänker att familjemedlemmarna behöver uppmanas att agera utifrån en jag-position, vilket innebär att ta ansvar för egna behov och bidrag till en relation (Napier, 1989).

Flera behandlare nämner också att de försöker hjälpa föräldrarna att söka sig till det som är positivt i parrelation och väcka det på nytt. Detta kan dels ses som lösningsfokuserat arbete, men också som något som ligger i enlighet med det Gottman (2010) förespråkar, att avgörande för en harmonisk relation är inte hur paret handskas med konflikter utan hur de uppträder mot varandra när de inte grälar.

Behandlarna reflekterar kring att deras bidrag till förändringar i familjens samspel handlar om att leda samtalet och ge utrymme och tid för familjemedlemmarna att samtala, utan att det urartar eller någon avlägsnar sig. Detta är enligt Ringborg (2009) huvuduppgifterna för en familjelots. Ringborgs tanke är att lotsen ska hjälpa familjen att via strukturerade samtal lösa ett problem i taget. Ringborg för fram att dessa samtal möjliggör för tysta röster i familjen att bli hörda, att idéer som tidigare avfärdas tas på allvar, att personer

som undvikit varandra möts, att det som hemma blir gräl, kan utvecklas till konstruktiva diskussioner. Slutligen slår Ringborg fast att familjens nya samspelsfarenheter ofta får en spridningseffekt, så att turtagning och lyssnande blir mer frekvent även i hemmet.

En del behandlare reflekterar även kring att det skett en förändring inom barnpsykiatrin, där det neuropsykiatriska perspektivet blivit mer framträdande, vilket gjort att behandlarnas eget utrymme att avgöra inriktningen på samtalen minskat. Vidare berättar behandlarna om en förändrad samhällssyn på barns svårigheter och hur föräldrar efterfrågar vissa insatser, mot mer diagnostisering och medicinering. Denna förändring är spännande att se i ljuset av Foucault, som tänker att den dominerande diskursen, är ett sätt av dem som har makt, att just utöva makt. Genom att säga att något är på ett visst sätt och genom att organisera samhällsinstitutioner så att detta förstärks, fås människor att efter en tid, oreflekterat agera som om det alltid varit en sanning (Lindgren, 2003).

Samtliga behandlare berättar om positiva erfarenheter av att ha arbetat med parrelationen, både att barns symtom avtagit och att föräldrars relation blivit bättre. Det kan förstås utifrån det Broberg m.fl. (2007) tar upp om att psykopatologisk utveckling hos barn nästan alltid har en multifaktoriell bakgrund.

Metoddiskussion

Syftet med studien var att så nyanserat som möjligt fånga hur familjehandlare reflekterar kring och förhåller sig till parrelationen i det psykoterapeutiska arbetet. Valet av kvalitativ metod har under hela uppsatsarbetet känts riktigt. Det presenterade resultatet borde vara trovärdigt, då vi återkommande återgått till våra transkriberingar och kategoriseringar av intervjuerna. Dock har under arbetets gång också funnits vissa problematiska aspekter, som vi kort vill lyfta fram. En är givetvis vår egen förförståelse som kan ha inverkat både under intervjuerna och under tolkningen av data, trots vår ambition att hålla den medveten. Dock kan vi se att ett mer nyanserat förhållningssätt till parrelationen kommit fram, än vad vi på förhand tänkte, varför vår strävan att få behandlarnas perspektiv bör ha uppnåtts och inte överskuggats av vår förförståelse. En annan är att det är ett tolkande arbete, som inkluderar subjektivitet. Det är vi som valt ut kategorier och de kategorier som vi valt ut, kan i sin tur än mer ha påverkat det vi sett/hört. Vi har försökt att hantera detta genom att återkommande diskutera de framtagna kategorierna sinsemellan och stämt av dem mot materialet. Ytterligare en möjlig problematisk aspekt, är att vi varit två samtalsledare och den inverkan det kan ha haft på behandlaren. Vi har dock inte fått något som gör att vi tänker att det påverkat resultatet

på ett negativt sätt, utan snarare bidragit till större trovärdighet, bland annat då vi varit två som kunnat följa upp behandlarnas berättelse. Vi har även funderat kring hur urvalet inverkat på resultatet. Vårt material är för litet för att dra några slutsatser kring detta. Vi har dock ingen ambition att resultatet ska vara generaliserbart. Slutligen tycker vi att studiens ämnesområde är relevant. Denna slutsats drar vi utifrån synpunkter som behandlarna gett, att det varit bra att få reflektera kring detta, att det var lätt att få behandlare att ställa upp på intervju och att vi inte funnit forskning från Sverige som belyser just detta ämnesområde.

Reflektioner utifrån resultatet och förslag på vidare forskning

Det framkommer att alla behandlare anser att parrelationen har inverkan på föräldraförmågan och barnets mående och beteende. Vidare framkommer att behandlarna lägger fokus på sådant som teoretiker inom fältet ser som angeläget i arbete med par, vilket ger en bild av att behandlarna besitter kompetens för parsamtal. Det är också tydligt att samtliga behandlare har positiva erfarenheter av att arbeta med parrelationen, både att barnets symtom avtagit och att föräldrarnas relation blivit bättre. Trots detta framkommer en kluvenhet hos behandlarna att arbeta med parrelationen. Denna studie har gjort det tydligt för oss, att det inte är enkelt att avgöra vad som ska fokusera på och vad som ska uteslutas i ett arbete på en familjemottagning. Ställningstagande behöver göras och frågan är om det är verksamheten riktlinjer, föräldrarnas uppdrag eller den enskilde behandlarens kompetens som ska avgöra?

Ett intresse har väckts kring att än mer förstå effekten av att fokusera på parrelationen i det psykoterapeutiska arbetet kring barn, liksom konsekvenserna av att inte göra det. Vidare finns intresse av att förstå hur föräldrar själva tänker kring parrelationens plats på en familjemottagning och hur parrelationens kvalitet påverkar barnet.

REFERENSER

Amato, P., & Keith, B. (1991). Parental divorce and the wellbeing of children: a meta-analysis. *Washington Psychological Bulletin*, 110(1), 26-46.

Amato, P. (2006). Marital Discord, Divorce and Children's Well-Being: Result from 20-Year Longitudinal Study of Two Generations. I A. Clarke-Stewart & J. Dunn (Red.), *Families count: Effects on Child and Adolescent Development* (s 179-202). New York: Cambridge University Press.

Kim Berg, I., & De Jong, P. (2005). *Att bygga lösningar*. Smedjebacken: Mareld.

Broberg, A., Almqvist, K., Tjus, T. (2007). *Klinisk barnpsykologi: Utveckling på avvägar*. Stockholm: Natur & kultur.

Broberg, A., Granqvist, P., Ivarsson, T., Risholm Mothander, P. (2008). *Anknytning i praktiken: Tillämpningar av anknytningsteorier*. Stockholm: Natur & Kultur.

Böhm, T. (2009). *Kärleksrelationen*. Stockholm: Natur & Kultur.

Elliot, K. (2011). *SVT:s enkät bland landets barn- och ungdomspsykiatriska kliniker*. Tillgänglig på internet: www.svt.se. Hämtad 2011-04-25; 11:50.

Galiano, J., & Duarte, J. (2011). Conflicts between parents and aggressive and delinquent behavior in children. *Psicothema* 23(1), 20-25.

Gottman, J. (2010). *Sju gyllene regler för en lycklig kärleksrelation*. Stockholm: Natur & Kultur.

Haycraft, E., & Blissett, J. (2010). The role of parents' romantic relationship warmth and hostility in child feeding practices and children's eating behaviours. *Maternal and Child Nutrition*, 6, 266-274.

- Hegewald, J., & Rubensson, E. (2009). *Påverkas mammors och pappors omvårdnadsrepresentationer av sitt barn av deras inbördes känslomässiga anknytning?* Masteruppsats, 2009. Lunds universitet: Institution för psykologi.
- Hedenbro, M., & Lidén, A. (2002). *Att bygga en familj*. Stockholm: Liber AB.
- Hetherington, E. M. (2006). The influence of conflict, Marital Problem Solving and Parenting on Children's Adjustment in Nondivorced, Divorced and Remarried Families. I A. Clarke-Stewart & J. Dunn (Red.), *Families count: Effects on Child and Adolescent Development* (s 203-229). New York: Cambridge University Press.
- Holme, I., & Solvang, B. (1997). *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Studentlitteratur.
- Juul, J. (2006). *Livet i familjen. Om det viktiga samspelet*. Stockholm: Mån-pocket.
- Juul, J. (2010). *Din kompetenta familj*. Stockholm: Mån-pocket.
- Killén, K. (1999). *Svikna barn*. Falun: Wahlström och Widstrand.
- Krishnakumar, A., & Buehler, C. (2000). Interparental conflict and parenting behaviors: A meta-analytic review. *Family Relations*, 49, 25-49.
- Kvalé, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lenéer Axelson, B., & Thylefors, I. (1996). *Om konflikter: hemma och på jobbet*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Lindgren, S-Å. (2003). Michael Foucault och sanningens historia. I P. Månsson (Red), *Moderna samhällsteorier* (s 347-370). Stockholm: Rabén Prisma.
- Lundsbye, M., Sandell, G., Ferm, R., Wöhrborg, P., Petitt, B., Fälth, T. (1991). *Familjeterapins grunder: Ett interaktionistiskt perspektiv*. Andra grunder. Stockholm: Natur & Kultur.

Minuchin, S. (1999). *Familjer i terapi: Strukturell familjeterapi i teori och praktik*. Falun: Wahlström & Widstrand.

Napier, A. (1989). *Det sköra bandet: på spaning efter ett jämlikt, förtroligt och varaktigt äktenskap*. Falun: Wahlström & Widstrand.

Neander, K., & Engström, I. (2009). Parents' assessment of parent-child interaction interventions - a longitudinal study in 101 families. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health*, 3:8.

Ringborg, M. (2009). *Förändrande familjesamtal. En handbok för familjelotsar*. Lund: Studentlitteratur.

Rydén, G., & Wallroth, P. (2008). *Mentalisering: Att leka med verkligheten*. Stockholm: Natur & Kultur.

TILLKÄNNAGIVANDE

Vi vill rikta ett tack till alla er som bidragit till att föreliggande studie kommit till stånd. Först och främst, ett stort tack till alla ni som delat med er av era erfarenheter och synpunkter i intervjuerna! Ett stort tack också till dig, Kerstin Neander, vår handledare som bidragit med konstruktiv kritik under vägen. Slutligen, vill vi även tacka vår arbetsgivare och våra familjer, som har möjliggjort vårt arbete med uppsatsen.

Bilaga 1. Informationsbrev

Hej.

Nora den 29 september 2011

Vi läser sista terminen på psykoterapeutprogrammet, inriktning barn och familj på Umeå universitetet. Vi ska nu skriva en uppsats. Syftet med vår uppsats är att undersöka hur behandlare, som har i uppdrag att arbeta med barn med olika svårigheter och samspelsproblem, förhåller sig till föräldrarnas parrelation. Det skulle vara mycket värdefullt för oss om ni vill delta i studien!

Om ni väljer att delta i vår studie kommer ni att intervjuas om era tankar och erfarenheter kring ämnet. Intervjuerna beräknas ta ca 1h och ska genomföras under oktober månad. Plats och tid för intervjun bestämmer ni. Intervjuerna kommer att spelas in på band, men efter att materialet sammanställts kommer det att förstöras. All information vi får del av kommer att hanteras med sekretess och aidentifieras. De tankar ni delar med oss under intervjun, kommer bara att användas till studien och inte i något annat syfte.

Vi kommer att höra av oss till er på telefon för att stämma av ert intresse.

Hör gärna av er till oss om ni har frågor!

Vänliga hälsningar

Ann-Kristin Hedmark, socionom. Tel XXXX-XXXXX ann-kristin.hedmark@nora.se

Eva-Lina Collin. Leg. Psykolog. Tel XXXX-XXXXX eva-lina.collin@nora.se

Bilaga 2. Frågeguide

Bakgrundsdata:

- *Hur länge har du arbetat här? Din grundutbildning?*
- *Vad söker folk för hit? Varför kommer de hit?*

Inledande frågeställning:

- *Arbetar du med parrelationen i det praktiska psykoterapeutiska arbetet? Ge exempel/ Kan du berätta om något sådant ärende? I vilket syfte och på vilket sätt gör du det?*

Parrelationens kvalitet kopplad till barnets mående och beteende:

- *Hur upplever du parrelationens betydelse för barnet, kortsiktigt och långsiktigt?*
- *När barn visar upp oro, koncentrationssvårigheter och dyl. vad tänker du att det beror på?*
- *Tycker du att det är relevant att fråga föräldrar om hur de har det i sin relation? Motivera!*
- *Tycker du att det är viktigt att prata om parrelationen när föräldrar söker för symtom hos sina barn? Varför?*
- *Har du blivit överraskad någon gång, att du tänkt på ett visst sätt och det blivit på ett annat?*

Förståelse av föräldrakonflikters uppkomst och konsekvenser för barnet

- *Vad gör att det blir konflikter mellan föräldrar?*
- *Tror du att konflikter mellan föräldrarna påverkar hur barnet beter sig och mår?*

Familjemottagningens sätt att arbeta med parrelationen i allmänhet

- *Vilket utrymme ges parrelationen i samtalen på en familjemottagning?*
- *Tar föräldrarna själva upp om svårigheter i parrelationen?*
- *Finns det någon rutin på din mottagning att fråga föräldrarna om hur de har det med varandra? Hur gör man? Hur skulle det kunna se ut?*
- *Vid samtal om parrelationen vad tycker du att samtalen ska fokusera på? (prata då-tid eller framtid, besvikelser eller drömmar, lära ut färdigheter, lösningsprat etc.)*
- *Kan du berätta om en bra erfarenhet av att arbeta med parrelationen?*

- *Kan du berätta om en mindre bra erfarenhet av att ha arbetat med parrelationen?*
- *Har du erfarenhet av att det varit till hjälp i behandlingen, att prata om parrelationen?*
- *Vad tror du att du kan bidra med när föräldrar har en "dålig" relation?*

Familjemottagningens sätt att arbeta med konflikter i parrelationen

- *Vilket utrymme ges konflikter mellan föräldrarna i samtalen på en familjebehandling?*
- *Hur arbetar familjebehandlare med konflikter i parrelationen?*

Vilken plats/uppmärksamhet tycker du att konflikter mellan föräldrarna ska ha i samtalen? På en skala mellan 1-10 där tio är väldigt stor plats och ett inte ges någon uppmärksamhet, vart skulle det hamna hos dig?